

PSIXONKOLOGIYA ETIKASI**KUCHKOROVA IRODA DONIYOROVNA**TOSHKENT DAVLAT STOMATOLOGIYA
INSTITUTI DAVOLASH ISHI YO'NALISHI TALABASI

Annontatsiya. Ushbu maqolada onkologik kasalliklar hususan saraton kasalligi bilan kasallangan bemorlar va ularning oilalari bilan shifokorlar o'rtasidagi munosabatlar haqida malumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: Onkologiya, saraton, tibbiy etika, psixonkologiya,

Hammamizga ma'lumki bugungi kunda kasalliklar ichida onkologik kasalliklar ko'p uchraydi va bevosita ruhiyat bilan bo'g'liq. Bu esa kasallikni oldini olish va shu sohada ishlaydigan shifokorlar bemor bilan bevosita muloqotda bo'lishi va ularga to'g'ri tavsiya berishida tibbiyot etikasiga alohida e'tibor berishi kerakligini ko'rsatadi.

Onkologiya (yun. onkos — shish, o'sma va ... logiya) — tibbiy-biologik fan; odam, hayvon va o'simliklarda onkogenezni nazariy, eksperimental va klinik jihatdan o'rganadi va o'smalarni aniqlash, davolash hamda oldini olish usullarini ishlab chiqadi.

Saraton (boshqa nomlari: kanser (lotincha: cancer — „qisqichbaqa“), rak (ruscha: rak)) deb hujayralarning atipik o'sishiga aytiladi. Atipik o'sish bunday hujayralar qarishi yoki jarohatlanishiga qaramay cheksiz ko'payishi bilan ifodalanadi.

Dunyoda saraton kasalligi tufayli o'lim holatlarining eng yuqori ko'rsatkichi 1991-yilda qayd etilgan: 10 ming kishidan 215 nafari vafot etgan. O'shandan beri ushbu ko'rsatkich barqaror ravishda pasayib bormoqda (garchi biz xohlagan darajada tez bo'lmasa ham) va 2012-yilga kelib ushbu ko'rsatkich deyarli chorak qismga – 23 foizga kamaydi. Turli tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, kasallikdan aziyat chekadigan odamlarning 30 dan 50% gacha bo'lganlari psixologik davolanishga moyil bo'lgan bemorlar. Kasal yoki kasal bo'lganlarning oilasi va asosiy g'amxo'rlari ham azoblanishning yuqori darajasini ko'rsatadilar. Bemorni kasallikka yaxshi moslashishi uchun oilaning roli va uni saraton kasalligida qo'llab-quvvatlash hal qiluvchi ahamiyatga ega. Hozirgi zamon texnologiyalari sababli bemorlardan kasallikni yashirish qiyin bo'lmoqda. Aksariyat bemorlarga ularga

qilinayotgan nur terapiyasi, kimyoterapiya yoki o'rta tibbiyot xodimlari orqali kasallik haqida bilib olmoqdalar. Bu jarayon ko'pgina hollarda e'tiborsizlik va beparvolik sababli ham ko'p uchrab turmoqda. Shu sababli bemorlarda bu kasallik kechayotgan davrda to'g'ri tavsiya berish va kasallikni yengib o'tishiga uni ishontirish uchun har bir shifokor tibbiy etika qoidalariga alohida e'tibor berishi kerak. Ushbu intizom saraton kasallariga va ularning oilalariga muhim foyda keltiradi: hissiy yordam beradi, kasallik ta'sirini kamaytiradi zararlangan odamda va uning atrof-muhitida, bu kasallikka qarshi kurashish ko'nikmalarini, boshqarish va kasallikka moslashishni ta'minlaydi va tibbiy guruh bilan aloqani yaxshilaydi.

Bundan tashqari bemorni ruhiy holatini yaxshilash uchun psixologiya bo'limi, psixonkologiyadan foydalaniladi. Psixonkologiya - saraton kasalligiga chalingan har ikkala odam va ularning oilalari va tarbiyachilarining aralashuvi va maslahati uchun psixologiya bo'limi. Saraton kasalligining bosqichlari, ularning alomatlari va davolanish usullariga qarab psixonkologiya aralashuvlari farq qiladi.

1. Diagnostika bosqichi

Tashxis qo'yilganidan keyin, odatda quyidagilardan iborat: shokning dastlabki lahzasidan keyin, qayg'u, g'azab, xavotir, ojizlik hissi, depressiya va boshqalarni o'z ichiga olgan kuchli hissiy javoblarda. Shu sababli, psixologning ishi saraton kasalligini keltirib chiqaradigan hissiy ta'sirni yumshatishga, bemorga va ularning oila a'zolariga kasallik bilan kurashish uchun hissiy yordam va kurash strategiyasini taqdim etishga qaratilgan.

2. Davolash bosqichi

Saratonni davolash (jarrohlik, kimyoviy terapiya, radiatsiya terapiyasi) agressiv, og'riqli, bezovta qiluvchi va ko'p sonli yon ta'sirga ega. Shuning uchun psixologik yordam, davolash og'riqni boshqarish va hissiy tanglikni bartaraf etish ular bemorga tibbiy davolanishga rioya qilishlariga yordam berishi mumkin.

3. Remissiya bosqichi

Saratonni yuqtirgan ushbu bosqichda psixo-onkologning aralashuvi qo'rquv va tashvishlarni ifoda etishni osonlashtirishga asoslangan, bemor uchun ham, ularning

qarindoshlari uchun ham, noaniqlik va kasallikni qayta tiklash xavfi tufayli. Psixolog uchun asta-sekin normal holatga qaytish uchun yaqin terapevtik aloqani mustahkamlash, emotsional buzilishlarni bartaraf etish va zarur psixologik vositalarni taqdim etish muhimdir.

4. Qaytish bosqichi

Bu katta ta'sirning bosqichi, chunki u kuchli hissiy reaksiyalarni (g'azab, g'azab, tajovuzkorlik, umidsizlik va hk) boshlaydi. Ushbu davrda psixonkologiyaning aralashuvi depressiv va tashvishli holatlarga murojaat qilish va davolashdan iborat bemorda va ularning oilalarida paydo bo'lishi mumkin va yangi patologik holatga moslashish ustida ishlaydi.

5. Terminal bosqichi

Odatda ushbu bosqichda yuzaga keladigan ba'zi his-tuyg'ular inkor, g'azab, depressiya, izolyatsiya, tajovuzkorlik va o'lim qo'rquvi. Bemorga palliativ yordam ko'rsatiladi. Boshqacha qilib aytganda, bemorni davolash endi mumkin emas va uning o'limga o'tishda eng yaxshi yordamni olishini so'rashadi. Buning uchun psixologik qiyinchiliklarga qatnashish, og'riq va jismoniy simptomlarni boshqarish, ijtimoiy, hissiy va ma'naviy yordamni taklif qilish va davolanishi mumkin bo'lgan bemorlarni boshqarish strategiyasini ilgari surish kerak.

6. O'lim

O'lim yaqinlashganda, o'lim jarayonida bemorga va uning oilasiga aza tayyorlashda hamrohlik qilish vazifasi paydo bo'ladi, patologik qayg'u oldini olish maqsadida. Psixonkolog o'z his-tuyg'ularini yo'naltirish, ularni kutayotgan muammolarini yopish va yangi haqiqatini qabul qilish uchun yo'naltirish uchun bemor o'limga yaqinlashganda duch keladigan turli xil hissiyotlarga murojaat qilishi kerak.

7. Duel

Psixologik davolash oila a'zolari va do'stlariga yordam berishga qaratilgan yaqin odamni yo'qotishdan oldin, ularning yo'qligini qabul qilish, his-tuyg'ular va u yaratadigan og'riq ustida ishlash, vafot etgan odamsiz hayotga moslasha olish.

Xulosa o'rnida shuni aytyshimiz mumkinki, onkologik kasalliklarga chalingan bemorlarni har qnday vaziyatda ham kuchli bo'lishlariga ishontirishimiz lozim. Tuzalib ketishlariga umid uyg'otib, ularga ko'proq g'amho'rlik qilishimiz lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.Ozbekiston milliy ensiklopediyasi (2000-2005).

<https://uz.wikipedia.org/wiki/Onkologiya>

2.<https://uz.warbletoncouncil.org/psicooncologia-1998>

3.[https://uz.wikipedia.org/wiki/Saraton_\(kasallik\)](https://uz.wikipedia.org/wiki/Saraton_(kasallik))

4.<https://daryo.uz/2021/04/05/saraton-kasalligi-haqida-umid-baxsh-etuvchi-6-ilmiy-fakt/>

5.ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА РАҚАМЛАШТИРИШ: Сиддиқов Нурали Нишоналиевич, ТДСИ Ижтимоий фанлар биоэтика курси билан кафедраси катта ўқитувчиси

НН Сиддиқов - Научно-практическая конференция, 2022

6.СОЦИАЛЬНАЯ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ МОЛОДЫХ СОБСТВЕННИКОВ В СФЕРЕ СРЕДНЕГО И МАЛОГО БИЗНЕСА

НН Сиддиқов - Социосфера, 2020

Нурали Нишоналиевич Сиддиқов. "СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ТИЗИМИДА "ИЖТИМОЙ ШЕРИКЧИЛИК ТЎҒРИСИДА"ГИ ҚОНУНИНИНГ ЎРНИ"

Academic research in educational sciences, vol. TSDI and TMA Conference, no. 2, 2022, pp. 91-94.

7.Nurali Nishonalievich, S. . (2022). TODAY'S GENERATION OF ENTREPRENEURS AS A SUBJECT OF HIGH SOCIAL RESPONSIBILITY: TODAY'S GENERATION OF ENTREPRENEURS AS A SUBJECT OF HIGH SOCIAL RESPONSIBILITY. Central

Asian Journal of Innovations and Research, 4. Retrieved from

<http://www.sciencepublish.org/index.php/cajir/article/view/187>

8.Нигматова А.Н., Абдусапиева Р.Р., & Сиддиков Н.Н (2023). КАЧЕСТВО ЖИЗНИ, СВЯЗАННОЕ СО ЗДОРОВЬЕМ ПОЛОСТИ РТА, И ЕГО ВЛИЯНИЕ У ВЗРОСЛЫХ. Innovation: The journal of Social Sciences and Researches, 1 (5), 84-87. doi: 10.5281/zenodo.7569563

